

Turinys

PRATARMĖ.....	10
I. ĮVADAS Į KOMUNIKACIJOS, KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMUS.....	12
1.1. Komunikacijos, kalbėjimo ir kalbos samprata.....	12
1.1.1. Komunikacija.....	12
1.1.2. Kalbėjimo procesas.....	13
1.1.3. Kalba.....	14
1.2. Logopedo funkcijos ir kompetencijos.....	17
1.2.1. Logopedinės pagalbos tikslai, uždaviniai ir principai.....	17
1.2.2. Logopedo profesinės veiklos sritys.....	19
1.2.3. Logopedo kompetencijos ir gebėjimai.....	24
1.2.4. Profesinė etika.....	27
1.3. Kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų klasifikacija.....	31
1.3.1. Pedagoginė psichologinė ir medicininė klasifikacijos.....	31
1.3.2. Tarptautinė funkcionavimo, neįgalumo ir sveikatos klasifikacija.....	36
II. ANATOMINIAI, FIZIOLOGINIAI KALBĖJIMO IR KALBOS MECHANIZMAI.....	39
2.1. Galvos smegenų žievės zonos, atsakingos už kalbėjimą ir kalbą....	39
2.1.1. Galvos smegenų nervų branduolių poros ir jų funkcijos.....	43
2.1.2. Kitos smegenų dalys, reikšmingos kalbėjimui.....	45
2.2. Periferiniai kalbėjimo organai.....	46
III. VAIKŲ KALBĖJIMO IR KALBOS RAIDA.....	50
3.1. Kalbos raidos teorijos.....	50
3.1.1. Bihevioristinė teorija.....	50
3.1.2. Natyvistinė teorija.....	51
3.1.3. Kognityvinė teorija.....	52
3.1.4. Informacijos apdorojimo teorija.....	53
3.1.5. Socialinės interakcijos teorija.....	54
3.2. Kalbos raidos periodai.....	55
3.2.1. Ikikalbinis periodas.....	56
3.2.2. Kalbėjimo ir kalbos raida 1-2 metais.....	58
3.2.3. Kalbėjimo ir kalbos raida 2-3 metais.....	60
3.2.4. Kalbėjimo ir kalbos raida 3-4 metais.....	62
3.2.5. Kalbėjimo ir kalbos raida 4-5 metais.....	64

3.2.6. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbos raida.....65

3.2.7. Pradinių klasių mokinių kalbėjimo ir kalbos ypatumai.....67

IV. KALBĖJIMO, KALBOS IR KOMUNIKACIJOS VERTINIMO

APŽVALGA.....	71
4.1. Vertinimo procesas ir struktūra.....	71
4.1.1. Pirminis vertinimas.....	73
4.1.2. Atvejo analizė.....	74
4.1.3. Interviu.....	76
4.1.4. Standartizuoto vertinimo tipai.....	77
4.1.5. Nestandartizuoti vertinimo metodai.....	79
4.2. Bendrieji vaikų ir suaugusiųjų vertinimo aspektai.....	81
4.2.1. Naujagimių ir kūdikių vertinimas.....	81
4.2.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbėjimo ir kalbos vertinimas.....	85
4.2.3. Mokinių sakytinės ir rašomosios kalbos vertinimas.....	88
4.2.4. Paauglių ir suaugusiųjų kalbinių gebėjimų vertinimas.....	90

V. KALBĖJIMO, KALBOS IR KOMUNIKACIJOS SUTRIKIMŲ

ĮVEIKIMAS.....	95
5.1. Pagrindiniai logopedinės pagalbos principai.....	95
5.1.1. Pagalbos tikslai ir jų nuoseklumas.....	96
5.1.2. Paskatinimo tipai ir jgūdžių įtvirtinimas.....	98
5.1.3. Pagrindinės mokymo ir ugdymo strategijos.....	99
5.1.4. Logopedinių pratybų planavimas.....	100
5.1.5. Pokyčių ir pagalbos veiksmingumo vertinimas.....	102
5.2. Logopedinės pagalbos procesas.....	103
5.2.1. Pagalbos teikimo modeliai.....	104
5.2.2. Individualizuota ugdymosi programa.....	106
5.2.3. Logopedo ataskaitos rengimo rekomendacijos.....	109

VI. GARSŲ TARIMO SUTRIKIMAI

113	
6.1. Pagrindinės sąvokos ir terminai.....	113
6.2. Fonetiniai kalbėjimo sutrikimai.....	115
6.2.1. Fonetinių kalbėjimo sutrikimų priežastys.....	115
6.2.2. Fonetinių kalbėjimo sutrikimų apibūdinimas.....	117
6.3. Fonetinių kalbėjimo sutrikimų vertinimas.....	119
6.4. Fonetinių kalbėjimo sutrikimų įveikimas.....	126
6.4.1. Logopedinės pagalbos tikslai.....	128
6.4.2. Fonetinių kalbėjimo sutrikimų įveikimo metodai.....	129
6.5. Anatomiciniai struktūriniai artikuliacijos sutrikimai.....	135
6.5.1. Lūpos ir gomurio nesuaugimų poveikis vaiko raidai ir kalbėjimui.....	138
6.5.2. Vaikų, turinčių lūpos ir gomurio nesuaugimų, vertinimas.....	142

6.5.3. Logopedinė pagalba esant lūpos ir gomurio nesuaugimams.....	148
6.6. Fonologiniai kalbos sutrikimai.....	154
6.6.1. Fonologinių sutrikimų apibūdinimas.....	154
6.6.2. Tipinė vaikų fonologinių gebėjimų raida.....	157
6.7. Fonologinių kalbos sutrikimų vertinimas.....	160
6.8. Fonologinių kalbos sutrikimų įveikimas.....	166
VII. KALBOS NEIŠSIVYSTYMAS.....	174
7.1. Kalbos neišsivystymo apibūdinimas.....	174
7.1.1. Kalbos neišsivystymo priežastys.....	175
7.1.2. Kalbos neišsivystymo lygiai.....	178
7.2. Kalbos neišsivystymo vertinimo metodai.....	181
7.3. Logopedinės pagalbos kryptys.....	184
7.3.1. Kalbos ugdymas esant žymiam kalbos neišsivystymui... ..	186
7.3.2. Logopedinė pagalba vidutinio kalbos neišsivystymo atveju.....	188
7.3.3. Kalbos ugdymas esant nežymiam kalbos neišsivystymui... ..	190
7.4. Sulėtėjusi kalbos raida.....	192
7.4.1. Skiriamieji kalbos neišsivystymo ir sulėtėjusios kalbos raidos požymiai.....	195
7.4.2. Logopedinė pagalba esant sulėtėjusiai kalbos raidai.....	198
VIII. NEUROLOGINIAI KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMAI .204	204
8.1. Artikuliacinė dispraksija.....	204
8.1.1. Artikuliacinės dispraksijos požymiai.....	206
8.1.2. Dispraksijos vertinimas.....	210
8.1.3. Artikuliacinės dispraksijos įveikimas.....	215
8.1.3.1. Logopedinės pagalbos proceso apžvalga.....	215
8.1.3.2. Dispraksijos įveikimo metodai ir kryptys.....	218
8.2. Dizartrijs.....	225
8.2.1. Dizartrijos apibūdinimas.....	225
8.2.2. Dizartrijos priežastys ir paplitimas.....	226
8.2.3. Dizartrijs klasifikacija.....	228
8.2.4. Dizartrijos vertinimas.....	233
8.2.5. Dizartrijs įveikimo principai.....	241
8.3. Afazija. Kalbos netekimas.....	246
8.3.1. Afazijs apibūdinimas ir klasifikacija.....	246
8.3.1.1. Afazijs rūšys.....	250
8.3.1.2. Vaikų afazijs.....	254
8.3.2. Kalbos vertinimas afazijs atvejais.....	255
8.3.3. Kalbos at(si)kūrimas.....	261
8.3.4. Rašomosios kalbos sunkumai esant afazijs ir jų įveikimas.....	268

8.4. Rijimo sutrikimai.....	277
8.4.1. Maitinimosi, valgymo ir rijimo sunkumai.....	277
8.4.2. Rijimo sutrikimų apibūdinimas.....	281
8.4.3. Rijimo sutrikimų priežastys.....	283
8.4.4. Rijimo sutrikimų vertinimas.....	284
8.4.5. Rijimo sutrikimų įveikimas.....	290
8.4.5.1. Vaikų rijimo sutrikimų įveikimas.....	294
8.4.5.2. Suaugusiųjų rijimo sutrikimų įveikimas.....	301
8.5. Demencija.....	309
8.5.1. Demencijos apibrėžtis ir klasifikacija.....	309
8.5.2. Alzheimerio tipo demencija.....	312
8.5.3. Kitos demencijos formos.....	315
8.5.4. Demencijos vertinimas.....	322
8.5.5. Pagalba esant demencijai.....	326
8.6. Dešiniojo pusrutulio sindromas.....	331
8.6.1. Dešiniojo pusrutulio sindromo priežastys ir simptomai....	331
8.6.2. Dešiniojo pusrutulio sindromo vertinimas.....	334
8.6.3. Dešiniojo pusrutulio sindromo terapija.....	337
8.7. Trauminiai galvos smegenų pažeidimai.....	341
8.7.1. Trauminių galvos smegenų pažeidimų priežastys.....	341
8.7.2. Trauminių smegenų pažeidimų tipai ir pasekmės.....	342
8.7.3. Asmenų, patyrusių trauminius smegenų pažeidimus, vertinimo principai.....	345
8.7.4. Pagalba asmenims, patyrusiems trauminius smegenų pažeidimus.....	350
BALSO SUTRIKIMAI IR JŲ ĮVEIKIMAS.....	356
9.1. Balso sutrikimų apibūdinimas ir priežastys.....	356
9.1.1. Organiniai balso sutrikimai.....	359
9.1.2. Funkciniai balso sutrikimai.....	360
9.2. Balso sutrikimų vertinimo principai.....	361
9.3. Balso sutrikimų įveikimas.....	368
9.4. Translyčių asmenų balso keitimas.....	374
SKLANDAUS KALBĖJIMO SUTRIKIMAI.....	380
10.1. Mikčiojimo priežastys ir požymiai.....	380
10.1.1. Mikčiojimo kilmės teorijos.....	382
10.1.2. Mikčiojimo priežastys.....	384
10.2. Mikčiojimo vertinimas.....	387
10.3. Vaikų, paauglių ir suaugusiųjų mikčiojimo įveikimas.....	390
10.3.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų mikčiojimo įveikimas... ..	392

10.3.2. Logopedinės pagalbos mikčiojantiems mokiniams strategijos.....	395	13.4.3. Autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų vertinimas...	480
10.3.3. Logopedinė pagalba mikčiojantiems suaugusiems asmenims.....	397	13.4.4. Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, ugdymo kryptys ir strategijos.....	482
10.4. Greitakalbystė ir jos įveikimas.....	398	13.4.5. Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, kalbinių gebėjimų ugdymas.....	488
XI. DAUGIAKALBIŲ VAIKŲ KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMAI.....	406	13.5. Komunikacijos ypatumai esant mutizmui.....	491
11.1. Daugiakalbystės apibūdinimas.....	406	13.5.1. Mutizmo samprata ir priežastys.....	491
11.1.1. Įprastinė dvikalbių vaikų kalbos raida.....	408	13.5.2. Vaikų mutizmo vertinimas.....	492
11.1.2. Vienalaikė ir nuoseklioji dvikalbystė.....	410	13.5.3. Pagalbos strategijos esant mutizmui.....	495
11.2. Dvikalbių (daugiakalbių) vaikų kalbos sutrikimų požymiai.....	413	XIV. AUGMENTINĖ IR ALTERNATYVIOJI KOMUNIKACIJA.....	499
11.2.1. Dvikalbių (daugiakalbių) vaikų vertinimo tikslai ir principai.....	415	14.1. Augmentinės ir alternatyviosios komunikacijos samprata	499
11.2.2. Specifinių dvikalbystės požymių ir kalbos sutrikimų diferencinė diagnostika.....	425	14.1.1. Augmentinės ir alternatyviosios komunikacijos formos.....	500
11.3. Pagalbos daugiakalbiams vaikams teikimo principai.....	426	14.1.2. Pagalbinių alternatyviosios komunikacijos sistemų komponentai.....	502
XII. RAŠOMOSIOS KALBOS SUTRIKIMAI.....	430	14.2. Asmenų, naudojančių alternatyviosios komunikacijos sistemas, vertinimas.....	505
12.1. Tipinė vaikų rašomosios kalbos raida.....	430	14.3. Logopedinės pagalbos kryptys.....	507
12.2. Rašymo ir skaitymo sutrikimų apibūdinimas.....	433	XV. TARPDISCIPLININIAI LOGOPEDINĖS PAGALBOS ASPEKTAI.....	511
12.2.1. Skaitymo sutrikimų vertinimas.....	442	15.1. Konsultavimas logopedinės pagalbos procese.....	511
12.2.2. Skaitymo sutrikimų įveikimas.....	445	15.1.1. Bendrieji konsultavimo principai.....	511
12.3. Rašymo sutrikimų vertinimas ir įveikimas.....	447	15.1.2. Konsultavimo teorijų kryptys.....	513
XIII. SPECIFINĖ KALBOS RAIDA.....	451	15.1.3. Veiksmingo konsultavimo prielaidos.....	520
13.1. Specifinė kalbos raida dėl klausos sutrikimo.....	451	15.2. Įrodymais grįsta logopedinė praktika.....	523
13.1.1. Klausos sutrikimų samprata ir poveikis kalbos raidai... 451		15.2.1. Įrodymais grįstos praktikos samprata.....	523
13.1.2. Vaikų, turinčių klausos sutrikimų, kalbos ypatumai ... 453		15.2.2. Mokslinių įrodymų lygmenys.....	525
13.1.3. Sutrikusios klausos vaikų kalbos ugdymas.....	455	15.2.3. Mokslinių įrodymų paieškos etapai.....	529
13.2. Specifinė kalbos raida dėl regos sutrikimo.....	461	15.2.4. Įrodymais grįstos praktikos vertinimas.....	534
13.2.1. Regos sutrikimų samprata ir priežastys.....	461	15.3. Interprofesinė praktika.....	538
13.2.2. Regos sutrikimų poveikis kalbos raidai.....	464	15.3.1. Interprofesinės praktikos samprata.....	538
13.3. Specifinė kalbos raida dėl intelekto sutrikimo.....	467	15.3.2. Specialistų komandos kompetencijos.....	540
13.3.1. Intelekto sutrikimų samprata ir priežastys.....	467	15.4. Nuotolinė logopedinė pagalba ir techninės priemonės.....	544
13.3.2. Sutrikusio intelekto vaikų vertinimas.....	470	15.4.1. Telepraktikos samprata.....	544
13.3.3. Sutrikusio intelekto vaikų kalbinių gebėjimų ugdymas... 471		15.4.2. Nuotolinės pagalbos teikimo principai.....	546
13.4. Autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų komunikacijos ir kalbos ypatumai.....	474	Terminų žodynelis.....	550
13.4.1. Autizmo samprata ir priežastys.....	474	Literatūra.....	552
13.4.2. Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, komunikacijos įgūdžių raida.....	478	Priedai.....	609